



Inleiding psychologie

Samenvatting

Wat is psychologie?

Een defenitie van psychologie

▼ Definitie van psychologie

- **Nieuwe exacte wetenschap**
 - gedragswetenschappen
 - observatie van gedrag
 - twee verklaringen gedrag : externe factoren en interne processen
 - externe factoren = sociale factoren
 - interne processen = biologische en psychische processen
- **Ambivalente houding**
 - positief en negatief beeld tegenover psychologie als wetenschap
- **Epistemologische vraag**
 - is psychologie een wetenschap
 - het antwoord is **NEE**
- **Pseudowetenschap**
 - psychologie imiteert de wetenschap
 - psychologie wil tegenhanger van de geneeskunde worden
- **Psychoanalyse**
 - psychoanalyse ≠ psychologie
 - bezig met de ziel (psyche) = interne processen
 - psychoanalyse is ook **GEEN** wetenschap

→ 1ste probleem ⇒ interne processen zijn volgens psychoanalyse
onbewust

→ 2de probleem ⇒ geen wetenschappelijk weten over onbewuste interne processen

▼ De beginjaren van de psychologie

Probleem psychologie om gedragswetenschap te worden ⇒ het bewustzijn (= erfenis van de filosofie)

- **bewustzijn = besef dat iets bestaat**

→ binnen = intern (gedachten, gevoelens,...)

→ buien = extern (geluid, beeld,...)

- **bewustzijn = zelfbewustzijn**

→ gevoel van intern samenhangendheid

→ autonomie & vrijheid

→ eerst zelfbewustzijn dan pas bewustzijn van de wereld

- **bewustzijn = dé vraag van de filosofie**

→ 1ste tijd: oude Grieken (uitgevonden door de oude Grieken)

- Plato, Socrates, Aristoteles (ca. 5de eeuw v.C.)

- bewustzijn is **geen** wetenschap

→ 2de tijd: Descartes

- 1ste moderne filosoof

- Redenering : twijfel, zekerheid en besluit

- **Twijfel** = ik twijfel aan alles, alles kan bedrog zijn

- **Zekerheid** = ik kan niet betwijfelen dat ik aan alles twijfel

- **Besluit** = je pense, donc je suis

- probleem: ik denk niet, dus ik ben mezelf niet meer → paniek

- oplossing (individueel) → dromen (denken terwijl we slapen)

- oplossing (cultureel) → wetenschap

→ 3de tijd: na Descartes

- twee belangerijke vragen:

hoe komt het bewust zijn tot stand?

→ **structuralisme**

→ **Gestaltvisie**

hoe werkt (=functioneert) het bewustzijn?

→ **functionalisme**

→ Hoe komt het zelfbewustzijn tot stand?

- 1ste visie: **structuralisme**

→ associationisme (Wundt)

→ alles waarvan we ons kunnen bewustworden, is opgebouwd uit
elementaire bouwstenen

- 2de visie: **Gestaltpsychologie**

→ Übersummativität = fundamentele Gestaltwet (Koffka, Köhler,
Wertheimer)

→ kritiek op Wundts associatisme

→ bewustzijn komt tot stand via übersummativität

→ **Gestalt** ⇒ hun plaats en onderlinge verhoudingen

→ Übersummativität = bovensommigheid het geheel is meer dan de
som van samenstellende bestanddelen

→ Hoe functioneert het bewustzijn?

- **functionalisme** (Dewey)

- hoe functioneert = werkt het bewustzijn ? → stream of consciousness

- wat is de functie = rol van het bewustzijn ? → enkel de mens heeft
bewustzijn

• **2 grote reacties tegen het primaat van filosofisch bewustzijn**

- **behaviorisme** = het **gedrag** staat centraal (Watson)

→ enkel aandacht voor het observeerbare (bewustzijn is niet
betrouwbaar)

→ S-R-psychologie: een stimulus lokt een respons uit

→ prestige van exacte wetenschap

→ bestudeerd via observatie

→ best zonder dat de geobserveerde het beseft ⇒ one way mirrors

- **psychoanalyse** = het **onbewuste** staat centraal (Freud)

- het bewustzijn stelt niets voor in vergelijking met het onbewuste
- enkel aandacht voor het onbewuste
- bestudeerd door luisteren naar het spreken van de mensen en interpreteren

▼ Vijf scholen in de psychologie (korte samenvatting)

Vijf scholen in de psychologie

Aa School	≡ Belangrijkste vertegenwoordigers	≡ Onderzoeksdoel	≡ Onderzoeksmethode
<u>Structuralisme</u>	Tichener, Külpe, Wundt	Uit welke elementen bestaat een bewuste ervaring?	Introspectie
<u>Gestaltpsychologie</u>	Wertheimer, Koffka, Köhler	Hoe kunnen we aantonen dat het bewustzijn meer is dan de som van elementaire componenten?	Demonstraties, subjectieve rapportering
<u>Functionalisme</u>	Dewey, James	Welke zijn de functies van het bewustzijn en hoe helpt het bewustzijn mensen bij de overleving?	Introspectie en observaties
<u>Behaviorisme</u>	Watson, Skinner	Hoe kunnen we gedrag wetenschappelijk bestuderen? Is het mogelijk om voorspellingen te maken die door experimenteel onderzoek te toetsen zijn?	Gecontroleerde experimenten met operationeel gedefinieerde variabelen

Aa School	≡ Belangrijkste vertegenwoordigers	≡ Onderzoeksdoel	≡ Onderzoeksmethode
<u>Psychoanalyse</u>	Freud	Wat kunnen we besluiten over het onbewuste door mentale problemen te bestuderen?	Gevalsstudies van patiënten, vrije associatie, droomanalyse

▼ De hedendaagse psychologie

▼ 1ste kenmerk van de hedendaagse psychologie: Het biopsychosociale paradigma

→ alles heeft 3 kanten:

- het biologische
- het psychische
- het sociale

- **de huidige psychologie beperkt het psychische tot de cognities**

⇒ soort terugkeer van het filosofische bewustzijn vandaag

→ **cognitivism** : - gedachten

- informationprocessing
- verzoenbaar met behaviorisme ⇒ zien allebei het

observeerbare

gedrag als respons=antwoord

- onverzoenbaar met psychoanalyse

- **psychoanalyse**

⇒ het onbewuste blijft vandaag nog bestaan en insisteren

→ **3 verschillende definities van het onbewuste volgens de psychoanalyse:**

- **biologische definitie:** automatische fysiologische processen in ons lichaam

- **psychologische definitie:** gedachten waarvan we ons op nog niet bewust zijn

= voorbewuste → = definitie cognitivism

- **psychoanalytische definitie:** onbewuste = gedachten, verlangens die verdrongen

zijn geworden in de prille kindertijd = voor dat we ons iets kunnen herinneren

= de enige echte definitie van het onbewuste

→ **bewijs voor het bestaan van het onbewuste**

- **bewijs voor het biologische automatische onbewuste** ⇒ risico ontregeling ademhaling als we ons daarvan bewust worden, als we al te veel op onze ademhaling gaan letten

- **bewijs voor het cognitieve onbewuste** = **sublimale perceptie**

→ psychologische bewijzen voor sublimale perceptie:

- experiment i.v.m. **positieve semantische priming**

- ook veel mythes over **sublimale stimulatie** (coca-cola reclame tijdens filmpauze)

→ **bewijs voor het psychoanalytisch 'dynamisch onbewuste' = droom**

- **slapen** ⇒ verschillende fasen

- **REM-slaap** is cruciaal voor een droom

- REM-slaap: - paradoxale slaap (spierontspanning,

hersenenactiviteit → hoog)

- timing: na 1u30 en 4 tot 5x per nacht

- **dromen:** - fysiologische hypothese van de activiteitssynthese

→ dromen ⇒ poging van de hersenen om de ruis in de hersenen toch

op een zinnige manier interpreteren

- psychoanalytische hypothese (Freud)

→ dromen ⇒ verdrongen kinderwensen die terugkeren of wensvervulling

• **het biopsychosociaal paradigma**

→ **biologische haken:** - vooral door neurologie bestudeerd

- aanpassingen die moeten zorgen voor het overleven van de mens

→ **sociale oogen:** - groepvorming

→ besluit: interdisciplinariteit = ideologie (=wat is eerst? psycho, bio of sociologie?)

▼ **2de kenmerk van de hedendaagse psychologie ⇒ naar een universitaire eenheid in de verscheidenheid**

→ vaststelling ⇒ psychologie is heel versplinterend (allerlei specialisaties)

→ specialisaties vormen 1 geheel in universitaire psychologie

→ psychoanalyse doet **NIET** mee aan universitaire psychologie, gaat in tegen eengemaakte

psychologie.

▼ **3de kenmerk van de hedendaagse psychologie ⇒ elke psychologie hanteert natuurwetenschappelijke onderzoeksmethoden**

probleem/oplossing

probleem:

→ Hoe eenheid creëren tussen alle specialisaties in de psychologie?

→ Hoe eenheid creëren tussen de verschillende disciplines? (bio, psycho en socio)

oplossing:

allemaal dezelfde natuurwetenschappelijke onderzoeksmethoden

natuurwetenschappelijk of exact wetenschappelijke methode

→ gedrag (door observatie)

soorten onderzoeksmethoden

→ beschrijvend onderzoek

⇒ naturalistische observatie

⇒ vragenlijsten

⇒ interviews

⇒ opiniepeilingen

⇒ archiefdata

⇒ gevalsstudie

→ correlatie-onderzoek

→ experimenteel onderzoek

→ convergerende evidentie

Waarneming

▼ Het visuele → bedriegelijk

- visuele lijkt eenduidig
- makkelijk te misleiden
 - 1ste gestaltwet : Übersummativität
 - ⇒ je ziet meer dan dat er is
 - 2de gestaltwet: reversibiliteit
 - ⇒ je ziet de ene keer de ene figuur en de andere keer een andere figuur
 - ⇒ er is altijd iets dat je niet ziet
 - 3de gestaltwet: closure
 - ⇒ neiging tot vormen
 - visuele tekens als oplossing voor communicatieproblemen
 - ⇒ ook bij visuele tekens moet de uitleg gekent zijn

▼ Het visuele → spiegeling tot andere

- **biologiserende verklaring voor imitatie (visueel)**
 - via spiegelneuronen
 - aap bij het zien van beweging andere aap ⇒ spiegeling in de hersenen
 - zo herkent de aap de beweging en kan hij/zij erop reageren (imitatie, adequate reactie,...)
 - mens is zoals aap (bij mens ook geval bij taal)
- **psychoanalytische verklaring voor imitatie**
 - via spiegelstadium v. Lacan (4 tijden)
 - 1ste tijd
 - aap
 - ⇒ aap geboren met intern gevoel van eenheid
 - ⇒ aap herkent meteen object in de buitenwereld
 - ⇒ aangeboren band tussen interne eenheid en dat 'eigen' object = **instinct**
 - mens
 - ⇒ kind ervaart zichzelf als corps morcelé

- ⇒ kind niet geboren met intern gevoel van eenheid
- ⇒ kind voelt alleen zichzelf in punten in de uitwisseling met de buitenwereld=moederlichaam:
 - mond, anus, ogen, oren, geslachtsopening
- ⇒ zenuwbanen niet geïsoleerd
- ⇒ oorzaak gevoel corps morcelé → kind te vroeg geboren
- ⇒ besluit: mens heeft **geen instinct**

→ 2de tijd

aap

- ⇒ belangstelling voor eigen spiegelbeeld
- ⇒ verliest interesse nadat hij geen andere aap ziet achter de spiegel

mens

- ⇒ geen belangstelling eigen spiegelbeeld
- ⇒ kind na 8 maand → herkent plots spiegelbeeld
- ⇒ kind herkent plots zichzelf als eenheid in de spiegel
- ⇒ voorwaarde v. binnenuit:
 - zenuwbanen raken uiteindelijk wel geïsoleerd
- ⇒ voorwaarde v. buitenaf
 - moeder houdt kind voor de spiegel
- ⇒ zien eigenheid in de spiegel = vorm van genot
- ⇒ gevolg van genot → narcisme

→ 3de tijd

⇒ complicaties door eenheidsgevoel bij de mens

- doodsdrijf (drang om met zichzelf samen te vallen)
- afhankelijkheid van gelijken (voordurend bevestiging nodig)

⇒ complicaties door verhouding tot object

- rivaliteit om het object te hebben
- angst om object te verliezen (=angst scheiding van de moeder)

→ 4de tijd

- tussenkomst van de derde ⇒ functie vader

Aandacht

▼ Selectieve aandacht

▼ Wat?

- hoe goed kun je je aandacht bij één taak houden?
- je kiest iets waar je je aandacht op wil richten
 - **endogeen** ⇒ van binnen uit ontstaan
- werkt via **feature integration**
 - 2 fasen van patroonsherkenning
 - ⇒ **fase 1** (1 rode s tussen allemaal zwarte s'en)
 - geen selectieve aandacht nodig
 - louter detectie (1 kenmerk)
 - ⇒ **fase 2** (1 rode s tussen allemaal rode t's en zwarte s'en)
 - wel selectieve aandacht of actieve selectie nodig
 - meerdere kenmerken (kleur en 'rondheid')
- metaforen=beeldspraken voor selectieve aandacht
- trainbaarheid van selectieve aandacht
 - via videogames ?

▼ Problemen

- veranderingsblindheid

selectief letten op bepaalde elementen, waardoor je niet ziet dat andere elementen veranderen
- verstoringen van de selectieve aandacht
 - **door automatische processen**
 - ⇒ automatische processen = moeilijk te doorbreken
 - **door negative priming**
 - **prime** = wat vooraf gaat
 - ⇒ positieve priming
 - eerst wordt woord getoont dat geassocieert is met het daarop volgende woord - volgende woord wordt sneller herkent
 - bv. verpleegster - dokter

⇒ negatieve priming

→ telkens rode en groene figuur getoond

→ enkel groene benoemen

→ rood verandert in groen langer tijd nodig om woord te herkennen dan groen woord dat groen blijft

- besluit

→ iets vraagt onze aandacht zonder dat we dat willen

→ we moeten dat altijd eerst even onderdrukken (vergt tijd en energie)

▼ Verdeelde aandacht

- **probleem bij verdeelde aandacht ⇒ interferentie**

→ 2 taken strijden om je aandacht

⇒ experimentele vaststellingen

→ hoe meer aandacht taak 1 vereist, hoe meer de 2de taak stoort, en hoe moeilijker het wordt om je aandacht bij de 1ste taak te houden

→ hoe sterker taak 2 op taak 1 lijkt, hoe meer taak 2 stoort, en hoe moeilijker het wordt om je aandacht bij taak 1 te behouden

→ als taak 2 op hetzelfde zintuig beroep doet dan taak 1, stoort taak 2 vaak meer, en wordt het moeilijk om je aandacht bij taak 1 te behouden

- **belang onderscheid selectieve- & verdeelde aandacht in de verhouding man/vrouw**

→ man beter in selectieve aandacht

→ vrouw beter in verdeelde aandacht (multitasken)

→ bovenstaande beweringen zijn mythes

→ geslachtsonderscheid komt door politiek-economische redenen

▼ Aandachtsstoornissen

- **basisprobleem**

→ **attention deficit** = tekort aan aandacht

→ aandachtstoornis ⇒ niet in staat zijn om prikkels te selecteren

geen scherm tegen binnenkomende prikkels

→ constant overstroomd door prikkels ⇒ trauma

geen processing=verwerking binnengekomen prikkels

→ prikkels blijven dubbelzinnig

- **antwoorden op probleem van attention deficit**

→ hyperkinetisch antwoord

⇒ ADHD (Attention Deficit Hyperkinitic Disorder)

⇒ overreactie op alle inkomende prikkels

→ autistisch antwoord

⇒ ASS (Autism Spectrum Discorders)

⇒ geen reactie op inkomende prikkels

- **oplossing**

→ ADHD

⇒ wakkermakende medicatie (relatine)

⇒ meer gefocuste selectie van prikkels waarop men reageert

⇒ zich daardoor niet meer laten overstromen

→ ASS

⇒ wereld met minder prikkels en minder dubbelzinnige prikkels

Leren van gedrag via conditionering

▼ Inleiding

- **Wat is conditionering?**

→ koppelen van gedrag aan bepaalde voorwaarden

- **3 condities voor het leren van gedrag**

→ voorwaarde vooraf = stimulus = prikkel

⇒ gedrag leren doordat je geprikkeld/gestimuleerd wordt om dat gedrag te vertonen

⇒ **klassieke conditionering**

→ voorwaarde achteraf = reinforcement = bekrachtiging

⇒ gedrag leren door beloond worden nadat we het gedrag vertoond hebben

⇒ **opperante conditionering**

→ zien hoe een ander geconditioneerd wordt

⇒ op welke stimuli of prikkels reageert die ander

⇒ wat werkt voor die ander als bekrachtiging/beloning

- **leren van allerlei andere dingen dan gedrag**

- emoties

- attitudes

- denken

- taal

- etc

- ⇒ kan door cognitivisme (door bij zichzelf na te denken)

- ⇒ kan door psychoanalyse (door met anderen te spreken)

▼ **Leren via klassieke conditionering**

▼ **Pavlov**

- **experiment met hond**

- leren kwijlen via conditionering

- natuurlijke reflex = **stimulus** → **response**

- tussen S & R ⇒ black box

- **conditionering**

- mechanisme van de conditionering

- ⇒ associatie: bel (neutrale S) + vlees (ongeconditioneerde S)

- ⇒ na een tijdje kwijlt de hond bij het horen van de bel

- ⇒ bel (geconditioneerde S) → kwijlen (geconditioneerde R)

- veralgemeenbaarheid van de conditionering

- ⇒ zo kan elke neutrale S een geconditioneerde S worden

- ⇒ in de realiteit gebeurt klassieke conditionering vaak per toeval

▼ **Voorwaarden KC & de extinctie ervan**

- **voorwaarden voor klassieke conditionering**

- voorwaarde 1: contigüiteit

- ⇒ ongeconditioneerde S en neutrale S onmiddelijk na elkaar

- ⇒ om het even welke volgorde

- voorwaarde 2: herhaling

⇒ ongeconditioneerde S en neutrale S herhaaldelijk samen aanbieden

⇒ uitzondering indien geconditioneerde S heel sterk is, dan volstaat neutrale S één maal associëren (neutrale S zou anders in één klap ongeconditioneerde S kunnen worden)

- **voorwaarden voor extinctie**

→ stoppen herhaling

→ na extinctie is spontaan herstel mogelijk

▼ Problemen met KC

- **contigüiteit S toch geen noodzakelijke voorwaarde**

→ bv. avond uitgaan en teveel drinken ⇒ kotsen ⇒ andere avond weer teveel drinken

- **biologische predispositie = voorbeschikt van bepaalde S**

→ sommige neutrale S wordt van nature makkelijker geconditioneerde S (makkelijker associeerbaar met ongeconditioneerde S)

- **blokking conditioneringsmogelijkheid van neutrale, nieuwe S door geconditioneerde S**

→ basis

⇒ ongeconditioneerde S → ongeconditioneerde R

→ associatie 1

⇒ bel wordt geassocieerd met geconditioneerde S die tot geconditioneerde R leidt, dus wordt de bel geconditioneerde S

→ associatie 2

⇒ moeilijker om ook 2de neutrale S met ongeconditioneerde S te associëren en ook daarvan geconditioneerde S te maken

- **experimentele neurose**

→ vanuit oppositie stimulusgeneralisatie ↔ stimulusdiscriminatie

→ spontane stimulusgeneralisatie = veralgemening

→ leren van stimulusdiscriminatie = onderscheid

⇒ op basis hiervan **experimentele neurose**

⇒ hond raakt ontregelt → kwijlt nu altijd

▼ Praktische mogelijkheden KC toepasbaar op mens?

- **beperkt nuttig**
 - te weinig aangeboren reflexen bij een mens
 - nood aan ruimere visie
- **maar toch nuttig**
 - eerste begrip van aantal postmoderne fenomenen
 - reclame

▼ Leren via operante conditionering

▼ Basisprincipes

- operant gedrag ⇒ gedrag werkt
- operante conditionering ⇒ gebruikt werking of het effect om het gedrag te wijzigen

▼ Paradigmatisch experiment

- Thorndike en Skinner
- S ⇒ trauma (onbekende situatie)
- R ⇒ paniek (trial-and-error-behavior)
- operante conditionering via beloning/straf

▼ Centrale begrippenkoppels

- **beloning** (=reinforcement) - **straf**
- **positief** (krijgen) - **negatief** (wegvallen)
- **primair** (basisbehoeften) - **secundair** (associatie met primaire bekrachtigers)
- **continu** (telkens positief of negatief) - **intermitent** (niet telkens positief of negatief)

▼ Verwerving gedrag ↔ extinctie gedrag via OC

- **aanleren van juist=gewenst gedrag**
 - contigüiteit ⇒ hoe sneller beloning/straf op gedrag volgt, hoe sneller er geleerd wordt
 - progressiviteit = successiviteit
 - ⇒ leren van gewenst gedrag (Skinner → duif)
 - ⇒ afkeren van ongewenst gedrag
- **extinctie = afleren van verkeerd = ongewenst gedrag**

- belangrijk voor gedragstherapie
- via differentiële beloning
 - ⇒ verkeerd gedrag → negatieve straf
 - ⇒ correct gedrag → positieve beloning
- weerstand tegen extinctie
 - ⇒ ongewenst gedrag biedt meer weerstand tegen extinctie indien geleerd via een willekeurig intermittent schema (bv. gokken)
 - ⇒ gewenst gedrag biedt meer weerstand tegen extinctie indien aangeleerd via een rationeel intermittent schema (bv. op tijd en stond eten en drinken)

▼ Grens van operante conditionering

- sociale element bij operante conditionering
 - stimulusdiscriminatie
 - ⇒ zien waardoor leersituatie zich van andere situaties onderscheidt
 - stimulusgeneralisatie
 - ⇒ zien wat andere situaties gemeenschappelijk hebben met de leersituatie
- psychische element bij operante conditionering
 - hier komt het cognitivisme tussen
 - driehoek Stimulus → Response → Gevolg
 - 4de element voorstelling of cognitie = gedachte
 - black box niet houdbaar
 - 2 illustraties van het 4de element
 - learned helplessness
 - ⇒ Seligman
 - ⇒ aangeleerde hulpeloosheid
 - ⇒ verlamming, niets willen/kunnen doen
 - ⇒ bij de mens = depressie
 - latent leren
 - ⇒ cognitieve kaart

- ⇒ inzicht krijgen
- ⇒ geen straf of beloning

▼ Vragen bij operante conditionering

- **pedagogische vragen ivm beloning en straf**

- pedofilie

- ⇒ opvoeden vanuit liefde
- ⇒ kritiek op ouders ivm seksuele opvoeding
- ⇒ tegen de wet

- behaviorisme

- ⇒ liefde is niet genoeg
- ⇒ er moet ook met verstand op gevoed worden

- 1ste pedagogische vraag

- ⇒ nut van belonings- en bestraffingsschema's
- ⇒ gevaar klassiek systeem
 - alleen positieve primaire straf
 - kinderen zoeken grenzen van toelaatbare op
- ⇒ gevaar postmodern systeem
 - alleen secundaire positieve reinforcement
 - kinderen zoeken overal applaus

- 2de pedagogische vraag

- ⇒ problemen met straf
- ⇒ straf is dikwijls niet effectief
 - contigüiteit
 - consistentie
 - intensiteit
- ⇒ straf heeft dikwijls ongewenste neveneffecten
 - straf kan als beloning fungeren
 - vast blijven zitten in vermijdingsgedrag
 - kind interpreteert straf
- ⇒ besluiten voor straf

- goede relatie met bestrafte
- positieve bekrachtiging
- dreiging met straf is effectiever

- **ethische vragen bij operante conditionering**

- 1ste ethische casus (Watson)

- ⇒ "we kunnen van kinderen maken wat we willen"

- ⇒ 1ste tijd

- conditionering zoontje (witte rat)

- stimulusgeneralisatie (bang van alles dat op rat lijkt)

- ⇒ 2de tijd

- maakt conditionering ongedaan

- 2de ethische casus (Skinner)

- ⇒ "we kunnen geen vrijheid permitteren"

- ⇒ probleem: na WOII schrik voor ondergang Westerse cultuur

- door individualiteit

- schrik communisme & islam

- behavioristisch antwoord op Westerse schrik = utopie

- ⇒ spiegel maatschappij

- ⇒ geen politiek programma

▼ **Leren via gedrag en observatie van de conditionering van een ander**

- Bandura
- basisprincipe ⇒ imitatie
- betekenisvol en prestigieus
- gebieden waarop via prestigieuze anderen wordt geleerd
 - angst (baby wordt bang waar mama ook bang voor is)
 - agressie (agressief door videogames of agressieve vader)
 - gender roles

Onthouden en vergeten

▼ **Beginpunt**

- **basisprincipes van alle geheugentheorieën (Ebbinghaus)**

- zinloze woorden

- vergeetcurve

- ⇒ relatie tijdsinterval en mate van vergeten

- besparing

- ⇒ als men zicht iets niet meer herinnert, is dat toch nooit verloren

- ⇒ later zal men die woorden veel sneller opnieuw leren dan volledig nieuwe woorden

▼ **Eenvoudige theorie van het geheugen**

- **Stap 1: sensorisch geheugen**

- info blijft hangen bij zintuig

- iconisch geheugen = visuele stimuli

- echoïsche geheugen = auditieve stimuli

- **Stap 2: primair geheugen = KTG = werkgeheugen**

- snel verval (snel verloren)

- herhaling nodig om iets in KTG te houden

- fonologische lus

- beperkte capaciteit KT

- **Stap 3: secundair geheugen = LTG = bewaring**

- geheugenspoor quasi onuitwisbaar

- quasi onbeperkte capaciteit

- types secundair geheugen

- ⇒ procedurele geheugen

- onbewuste herinnering

- ⇒ declaratieve geheugen

- verwoorden om het te onthouden

- episodisch geheugen

- ⇒ ervaringen die we verwoorden

- semantisch geheugen

- ⇒ kennis die we verwoorden

→ hoe wordt geheugenspoor in LTG gevormd?

⇒ herhaling

⇒ hercodering

→ verbale hercodering (woord)

→ sensorische hercodering (beeld)

→ motorische hercodering (beweging)

→ spatio-temporele hercodering (plek/tijd)

⇒ tweevoudige codeertheorie

→ bv. woord + beeld

→ bv. beeld + beweging

⇒ organisatie info

→ geadresseerde organisatie

→ inhoudgebaseerde of knopengebaseerde organisatie

⇒ actieve verwerking info

→ verwerking op dieper niveau

⇒ niet passief tov info

⇒ actief omgaan met info

⇒ distinctie of isolatie-effect

→ passief gebeuren

→ zelf iets actief isoleren

- **Stap 4 uiteindelijke herinnering = terug oproepen geheugenspoor**

→ klassiek (Socrates)

⇒ vogelkooi → losfladderende vogel vangen

→ modern (Descartes)

⇒ bibliotheek → geklaseerd boek

→ hypermodern (vanaf 1995)

⇒ computer en www → om het even wat

▼ **Problemen met eenvoudige theorie van het geheugen**

- **2 types van betekenisvol materiaal**

- **psychologie**

→ woorden die ongeveer dezelfde betekenis hebben

→ omkering volgorde: LTG→KTG

→ KTG wordt bepaald door LTG

- **psychoanalyse**

→ woorden hebben voor één persoon meer betekenis dan voor de andere persoon

→ = traumatische woorden

→ betekenisloos materiaal

⇒ past niet in organisatie van de info

→ betekenisvol materiaal

⇒ onaangenaam

⇒ traumatisch

▼ **Herinnering 'betekenisvol' materiaal**

- 2 visies op herinnering als reconstructie

- cognitivistische visie op herinnering

→ organisatieschema

→ illustraties

- psychoanalytische visie op herinnering

→ dekhherinnering (betekenisloze, gefotoschopte herinnering)

→ zichzelf zien in 3de persoon

→ vervalst, geconstrueerd

→ seksueel misbruik in kindertijd is vb. → hype??

⇒ waar rook is, moet vuur zijn

⇒ iets van het kind (fantasie)

⇒ iets van volwassenen (soms vanuit perversie)

→ vreemden (jagen genot na)

→ opvoedkundige (pedofilie)

→ ouder (incest)

→ vanuit opvoedkundige onhandigheid (mond kussen, naakt rondlopen, etc.)

▼ **Waardoor vergeten we of herinneren we ons?**

- amnesie ⇒ geheugenverlies
- biologische verklaring amnesie
 - hersenbeschadiging met ouder worden
 - sommige herinneringen vervagen nooit, maar worden sterker met de tijd of keren plots terug
- psychologische verklaring amnesie
 - proactieve interferentie
 - ⇒ oproepen uit LTG verstoort, door wat men voor die info meemaakte
 - retroactieve interferentie
 - ⇒ oproepen uit LTG verstoort, door wat men na die info meemaakte
- psychoanalytische verklaring amnesie
 - verdringing(eerste 5 levensjaren)
 - interfantiele seksualiteit
 - hierdoor vergeten we ook andere dingen over onze kindertijd

▼ Waardoor herinneren we ons makkelijker?

- **hypnose door andere personen**
 - meestal valse herinneringen (fantasieën)
 - waarom? : psychologie
 - ⇒ gaten in herinneringen opvullen
 - waarom? : psychanalyse
 - ⇒ om hypnotiseur plezier te doen
 - ⇒ hypnotiseur = ouderfiguur
 - ⇒ moederlijke hypnotiseur = slaap sussen
 - ⇒ vaderlijke hypnotiseur = doen verstijven van de schrik
- **bewuste cognitieve technieken**
 - alles vertellen wat je te binnen schiet
 - volgorde herinneringen veranderen
 - context terugroepen
 - perspectief wijzigen

Taal en spreken

▼ Psychologische taaltheorie

- **taal = combineren**
 - foneem (klanken)
 - morfeem (grammaticale eenheid)
 - taal is 50 fonemen combineren tot 50000 morfemen
- **combinaties verklaren nooit hoe de betekenis ontstaat**
 - verschillende theorieën
- **psychologie probeert toch ontstaan van betekenis te verklaren**
 - houdt rekening met **consensus** en **context**
 - interactie leidt tot consensus=overeenstemming
 - pragmatiek houdt rekening met de context=omgeving (bv. vakjargon)
 - psychologie valt terug op de filosofische notie van concept

▼ Psychoanalytische taaltheorie

- **probleem met psychologische taaltheorie**
 - mechanistisch ⇒ automatische combinaties
 - normatief ⇒ vanuit ideale taal gedacht
 - geen aandacht voor sprekers, geen aandacht voor de redenen om te spreken, alleen betekenis vanuit de redenen om te spreken
 - ⇒ omdat anderen spreken
 - ⇒ omdat we lust/onlust aan het gebruik van taal beleven
- **psychoanalyse heeft fundamenteel met taal te maken**
 - Freud vindt theorie via het spreken uit
 - Lacan maakt een theorie die uitlegt waarom spreken therapeutisch kan zijn
- **Freud = psychoanalytische therapie voor symptomen via spreken**
 - Wenen (Oostenrijk) , topneuroloog, jood, kreeg de hopeloze gevallen waarbij men geen neurologische problemen kon vinden.
 - voor WOII = moderne tijd
 - psychoanalytische therapie werkt alleen via spreken
 - ⇒ patiënt = analysant
 - niet alleen over symptomen spreken, over alles

⇒ therapeut = psychoanalyticus

→ zoveel mogelijk luisteren, zwijgen, interpreteren

- **Lacan = psychoanalytische theorie over het belang van de taal**

→ na WOII = postmoderne tijd

→ gerechtopschiater

→ therapeutisch effect van taal

→ taal is vooraf gegeven (al in de taal verwacht voor geboorte bv. naam)

→ we ontdubbelen twee dalen

⇒ eigen onbewuste taal

→ equivoque (bv. wij en wei)

→ selectie en genot

→ komt soms voor in dromen, lapsussen, grappen,...

⇒ gemeenschappelijke taal

→ leren

→ altijd communicatiemisverstanden

▼ **Alternatieve taalvormen**

- **gebarentaal**

→ kunstmatige gebarentaal (doven)

→ kenmerken van gesproken talen

- **meertaligheid**

→ woorden vervlechten

→ taal die het meeste vergeten wordt ⇒ taal van het onbewuste

- **dierentaal**

→ geen kenmerken van een menselijke taal

⇒ over afwezige dingen spreken

⇒ opzettelijk liegen

⇒ info activeren bij het horen van een woord

⇒ onbeperkt aantal verschillende boodschappen

Denken

▼ Redeneren

- **deductief redeneren**

- de waarheid van een uitspraak
- deductieve=logische=rationele redeneringen → **syllogismen**
- redenering in 3 tijden (2 premissen + conclusie)
 - ⇒ premisse 1: alle mensen zijn onsterfelijk
 - ⇒ premisse 2: Socrates is een mens
 - ⇒ conclusie: Socrates is dus onsterfelijk
- 3 types deductieve redenering
 - ⇒ voorwaardelijk redeneren
 - ⇒ categorisch redeneren
 - ⇒ lineair redeneren
- moeilijkheden
 - ⇒ we redeneren niet abstract maar op basis van beelden
 - besluit klinkt geloofwaardig
 - dubbelzinnigheid
 - psycho-logicas

- **inductief redeneren**

- waarschijnlijkheid van een redenering
- conclusies trekken
- 3 vormen
 - ⇒ generaliseren (classificeren, reeksen, analogie)
 - ⇒ correleren (verbanden leggen)
 - ⇒ oorzaak-gevolgverbanden construeren
- belang
 - ⇒ redeneren effectiever
- gevaar ⇒ confirmatieneiging
 - ⇒ falsificatie (regel wetenschap)
 - ⇒ verleiding tot confirmatieneiging

▼ Problemen oplossen

▼ Problemen die specialisten vooraf in kaart kunnen brengen

- oplossen via vooraf vastliggende procedures
- paradigma (Kuhn)
- 3 verschillende procedures of specialistenoplossingen
 - algoritme (gestructureerde problemen)
 - heuristiek (wat is het probleem)
 - ⇒ deelproblemen
 - ⇒ subdoelanalyse
 - ⇒ middel-doelanalyse
 - analogie (zoeken naar soortgelijk probleem)
- probleem met die procedures
 - verslaving
 - functionele gefixeerdheid
 - oplossing
 - ⇒ paradigmashift (nieuw model zoeken)

▼ Problemen waaraan we spontaan verkeerd beginnen

- oplossen via inzichtssprong
- problemen eerst herstructureren om dan plots de oplossing te zien = inzicht (Aha-Erlebnis) (Köhler)
- bevorderen
 - ⇒ brainstorming
 - ⇒ incubatietijd

▼ Problemen van alledag

- oplossen via mentale modellen
- vanuit eigen voorstellingen
- eerst visuele voorstelling
- later wetenschappelijke voorstelling

▼ Beslissingen nemen... en erbij blijven

▼ Utilitaristische benadering van het nemen van beslissingen

- 1ste tijd beoordeling van alternatieven

→ afwegen en vergelijken (voor- en nadelen)

- **2de tijd beslissing = keuze voor één bepaald alternatief**

→ druk van buitenaf

- **3de tijd trouw blijven aan keuze**

→ effect van gemaakte kosten

▼ **Cognitivistische benadering van het nemen van beslissingen**

- **1ste tijd beoordelen van alternatieven**

→ belang heuristieken

→ beschikbaarheid

→ representativiteit

- **2de tijd beslissing voor één bepaald alternatief**

→ framing

- **3de tijd evalueren van de keuze**

→ hindsight bias (voorspelbaarheid overschatten)

⇒ eigen onkunde (negatief)

⇒ eigen competenties (positief)

▼ **Ethische benadering van het kiezen**

- dilemma
- geen oplossingsmethode
- utilitaristisch kiezen
- cognitief kiezen

▼ **Valkuilen bij het denken en hun problemen**

- verkeerd toepassen van een algoritme
→ algoritme niet toepasbaar op huidig probleem
- een verkeerde instelling
→ vasthouden aan oplossing die in het verleden gewerkt heeft
- functionele gefixeerdheid
→ men ziet enkel conventionele gebruik van voorwerp
- verkeerd mentaal model
→ verkeerd begrip van hoe dingen werken

- **men laat zich beïnvloeden door de inhoud bij het redeneren**
→ bepaalde conclusie noodzakelijk uit voorgaande condities volgt omdat conclusie aanvaardbaar lijkt
- **confirmatieneiging**
→ zodra verklaring gevonden, niet meer zoeken naar tegenevidentie
- **beschikbaarheidsheuristiek**
→ sterk geneigd beïnvloed te worden door hypothesen en oplossingen die als eerst opkomen
- **representativiteitsheuristiek**
→ denkt dat proces altijd tot dezelfde uiting gaat komen, hierdoor is er geen aandacht voor eventuele afwijkingen
- **formuleringseffect**
→ men wordt beïnvloed op de manier waarop de vraag geformuleerd is
- **emotionele vertekeningen**
→ beslissingen worden genomen op basis van emoties
- **hindsight bias**
→ achteraf lijkt het duidelijk welke beslissing had moeten genomen worden

Motivatie

▼ Vooraf

- **Welke aspecten van het gedrag worden door motivatie beïnvloed?**
→ richting van het gedrag
→ intensiteit van het gedrag
→ volharding van het gedrag

▼ Soorten motivatie

- **1ste onderscheid**
→ extrinsieke motivatie ↔ intrinsieke motivatie
→ extrinsieke motivatie ⇒ doel buiten de activiteit
→ intrinsieke motivatie ⇒ motivatie vanuit de activiteit zelf
- **2de onderscheid**
→ aims=doelen ↔ needs=behoeften

→ doel ligt voor ons

→ behoefte ligt achter ons

▼ Behoeftenpiramide van Maslow

- **achtergrond: 'humanistische' psychologie**

→ wat is het eigene aan de mens?

- **behoeftenpiramide**

→ integratie verschillende behoeftetheorieën

- **hierarchisch gestructureerd**

- **laagste niveau: biologische behoeften**

→ zelfbehoud (eten&drinken), soortbehoud (seks)

- **middenniveau: sociale behoeften**

→ horizontale sociale relatie

⇒ behoefte om gelijk te zijn aan de andere

→ verticale sociale relatie

⇒ behoefte om gezien en onderscheiden te worden van anderen

- **hoogste niveau: psychische behoeften**

→ ego-behoeften

⇒ narcisme (Freud)

⇒ ik is zwakke constructie (bevestiging nodig)

→ ik is linking pin voor sociale behoeften

⇒ religie = liefde

⇒ wetenschap = kennis

→ self-behoeften

⇒ groeien

⇒ groeimogelijkheden

⇒ actualisatie en realisatie van je eigen potentieel

⇒ voorwaarde voor te groeien = onvoordwaardelijke aanvaarding

▼ Toepassing behoeftenpiramide van Maslow: Human Resources Management

- **biologische needs**

→ nood aan soortbehoud

→ nood aan zelfbehoud

⇒ geld

⇒ veiligheid en gezondheid

- **sociale needs psychische needs**

→ nood aan horizontale sociale banden

⇒ 1ste tijd: mechanisch

→ lineaire lopende band (U-vormig)

⇒ 2de tijd: technologisch

→ informatie- en communicatietechnologie (ICT)

→ problemen-knelpunten

⇒ voldoende tijd voor pauzes en informele contacten

→ nood aan verticale sociale banden

⇒ baas voldoende zichtbaar en aanspreekbaar on the floor

⇒ baas vroeger → richtlijnen en structuur geven

⇒ baas nu → ontwikkelings- en groeikansen geven = coaching

- **psychische needs**

→ ego-needs = zelfde blijven

- **self-need**

→ self-needs = blijven groeien

→ bevredigt via belang flexibiliteit en permanente evaluatie

- **HRM**

→ human

⇒ self - mens

→ resource

⇒ mens is energiebron, vindingrijk

→ management

⇒ waardoor groeit mens

→ flexibiliteit

→ evaluatie

▼ Kritieken op Maslows behoeftenpiramide

- **2 complicaties volgens de psychoanalyse**

- overbevredigingen van lagere behoeften = verslavingen
- weigering van bevrediging van lagere behoeften
- zelfrealisatie kent geen grens = burn out
 - ⇒ emotionele uitputting / vermoeidheid
 - ⇒ depersonalisatie
 - ⇒ gevoel van niet meer competent te zijn

▼ Prestatiemotivatie

- **componenten van prestatiemotivatie**

- needs = behoeften
 - ⇒ prestatiedwang
 - ⇒ faalangst
- aims = doelen
 - ⇒ doel op niveau van taak
 - ⇒ doel op niveau van ego
 - vanuit positieve ego
 - vanuit negatieve ego
 - ⇒ sjoemelen
 - ⇒ zelf-handicappen

- **leerbaarheid van prestatiemotivatie**

- positieve invloed
 - ⇒ invloed opvoeding thuis
- negatieve invloed
 - ⇒ ontstaan faalangst

Emotie

▼ Definitie

- **negatieve definitie**

- emotie werkt altijd verstorend voor het normale gedrag

- **positieve definitie**

→ emotie = reinforcement voor realiteit voor aan aangepast gedrag

▼ Verhouding lichamelijke én culturele

- **emoties komen tot uiting via het lichaam**

→ gezicht ⇒ mimiek

→ handen ⇒ aanraking

→ strottenhoofd ⇒ stem

- **directe lichamelijke besmettelijkheid van emoties**

→ gezicht ⇒ mimiek

⇒ biologiserend spiegelneuronen

→ hand ⇒ aanraking

⇒ bv. trillen van de angst

→ strottenhoofd ⇒ stem

⇒ bv. stem trilt van angst/woede

▼ Codering

- **culturele codes**

→ codering welke emoties men in welke situatie mag tonen

→ codering hoe men zijn emoties moet tonen

⇒ welke gezichtsuitdrukkingen, handgebaren, stem

- **gender = geslacht codes**

→ binnen elke cultuur mannen en vrouwen dezelfde emoties op een andere manier tonen

▼ Emoties onderdrukken

- **mimiek (pokerface) → tics**

- **handen (dwanghandelingen) → aanrakingsvrees**

- **stem (zwijgen) → stotteren**

▼ Verhouding emotie en cognitie

- **1ste tijd rol cognities bij het tot stand komen van emoties**

→ tijd 1: S (=gebeurtenis) → R (aangenaam of onaangenaam gevoel)

→ tijd 2: cognitieve appraisal = beoordeling van S = associatie met gedachte S

- ⇒ kan bewust
- ⇒ meestal onbewust
- tijd 3: via cognitieve beoordeling van S wordt dan de lichamelijke R in het bewustzijn als emotie vertaald
- **2de tijd rol cognities bij het controleren of reguleren van emoties**
 - herbeoordeling
 - onderdrukking

Verandering in de loop van het leven

▼ Vooraf

- **verschuivingen: ontwikkeling kind → levensloop mens**
 - vroeger: enkel ontwikkeling kind belangrijk
 - vandaag: hele levensloop van wieg tot graf
- **ontwikkeling vanuit 2 perspectieven**
 - ontwikkeling van het denken = cognitieve ontwikkeling
 - ontwikkeling van het Self = psychosociale ontwikkeling

▼ Cognitieve ontwikkeling

▼ Eerste denkontwikkeling baby

- **auditief**
 - ontdekken regelmatigheden in de gesproken taal
 - vanaf 3 maand
 - verwerven fonemen = eigen taal
- **visueel**
 - imitatieleren
 - vanaf 8 maand

▼ Theorie van Jean Piaget

- **cognitieve ontwikkeling ⇒ continu proces**
 - aangeboren reflex (bv. zuigen aan de borst)
 - ontstaan primaire schema's (voorstellingen maken)
 - adaptatie van de schema's
 - ⇒ assimilatie

⇒ accommodatie

- **stadia=trappen in de cognitieve ontwikkeling**

- 1ste vorm denken ⇒ sensorimotorisch denken

- ⇒ 0-2 jaar

- ⇒ denken = fysiek bezig zijn

- ⇒ leidt tot objectpermanentie

- 2de vorm denken ⇒ operationeel denken

- ⇒ mentale operatie

- ⇒ 3 stadia

- preoperationeel stadium (2-7j)

- ⇒ denken op basis van uiterlijk schijn

- concreet-operationeel (7-11j)

- ⇒ leert lezen, schrijven, rekenen

- ⇒ ondekt operaties

- formeel-operationeel (vanaf 11j)

- ⇒ operaties in abstracte situaties

- ⇒ inbeeldingsvermogen

▼ Psychosociale ontwikkeling

- **persoonlijke ontwikkeling = ontwikkeling van het Self**

- **algemeen: ontwikkeling Self in 2 tijden**

- 1ste tijd: subjectief Self

- ⇒ 8 maand

- ⇒ objectpermanentie

- ⇒ eigen eenheid

- 2de tijd: objectief Self

- ⇒ 1,5 jaar

- stabiele kenmerken

- ⇒ 3-5 jaar

- externe kenmerken

- ⇒ nog later

→ eigen interne kenmerken kunnen beschrijven

- **Erik Erikson: ontwikkeling van het Self in 8 tijden**

→ stadium 1: vertrouwen=trust ↔ wantrouwen

⇒ vanaf 8 maand

⇒ vertrouwen op attachement aan 1 persoon

⇒ kille moeder/scheidingsangst

⇒ gevolgen attachement

→ positief: veerkracht

→ negatief: scheidingsangst (teveel attachement)

→ stadium 2: autonomie ↔ twijfel en schaamte

⇒ 1-3j

⇒ eigen ik en eigen willetje (autonomie)

→ stadium 3: initiatief & purpose=doel ↔ schuld

⇒ 3-6j

⇒ kinderen spelen volwassenen rollen (oedipuscomplex)

⇒ geslachtsverschil onderzoeken

→ stadium 4: competency & industry=vlijt ↔ minderwaardigheid

⇒ 6-12j

⇒ samenwerken met anderen

⇒ minderwaardigheid

→ stadium 5: identiteit/rol ↔ rolverwarring

⇒ 12-20j

⇒ identiteit

⇒ vooral seksueel vlak

⇒ puberteit

→ biopsychosociale visie

⇒ geboren met oriëntatie

⇒ hormonale veranderingen

⇒ identiteit? gedrag?

→ psychoanalytische visie

- ⇒ geen aangeboren oriëntatie
- ⇒ fallische fase
- ⇒ latentietijd
- ⇒ puberteit

→ stadium 6: intimiteit ↔ isolatie

- ⇒ 18-30j
- ⇒ zelfstandig wonen (met een ander)
- ⇒ postmodern = uitstel
 - verlengde adolescentie (hotel mama)

→ stadium 7: generativiteit ↔ stagnatie

- ⇒ 30-60j
- ⇒ carrière en gezin
- ⇒ postmoderne problemen → gevoel van stagnatie
- ⇒ dual role syndrome
 - balans werk-gezin
 - vooral vrouwen
 - stress
 - jaloers op man
- ⇒ midlifecrisis
 - gezin (lege nest)
 - ouders (sterven)
 - fysiek (veroudering)
 - werk (zou toppunt moeten zijn)

→ stadium 8: integriteit ↔ wanhoop

- ⇒ vanaf 60j
- ⇒ integriteit
- ⇒ eigen dood aankondigen
 - ontkennen
 - opstandigheid
 - onderhandelen

- depressie, angst
- aanvaarding

Intelligentie

▼ Wat verstaat men onder intelligentie?

- **belang**

- intelligentie is buzzword (hoe onduidelijker de betekenis, hoe vaker we het gaan gebruiken)
- onderscheidingsvermogen

- **3 visies**

- aanleg
- gedrag
- prestatie

- **componenten (3+1)**

- analytische intelligentie
- praktische intelligentie
- sociale intelligentie
- emotionele intelligentie

▼ Analytische intelligentie

- **definitie**

- redeneren
- wisselwerking tussen theorie en testen
- op testresultaten statistische operaties uitvoeren = factoranalyse
- factoren identificeren → deze factoren vormen structuur

- **tests**

- oorlog was belangrijk voor vooruitgang psychologie
- belangrijkste analytische intelligentietests in Vlaanderen
 - ⇒ Wechsler Intelligence Scale
 - verbale intelligentie (taal)
 - performatieve intelligentie (niet-taal)

- ⇒ Raven Progressive Matrices
 - enkel via niet verbaal materiaal
 - logica vinden (patroon-matrix)

- **problemen**

- conceptueel probleem (analytische intelligentie = een concept)
 - ⇒ zoeken naar alternatief = operationalisering
- 3 technische problemen
 - ⇒ betrouwbaarheid
 - ⇒ validiteit=geldigheid
 - conceptuele validiteit (te lang, te moeilijk, meet ICT-vaardigheden)
 - inhoudelijke validiteit (representatief)
 - criterium validiteit (correlatie)
 - predictieve validiteit (voorspellen toekomstig gedrag?)
 - faciale validiteit (geloof in test?)
 - ⇒ normering - normsteekproef
- ethische of ideologische problemen
 - ⇒ culturele bias
 - ⇒ gender bias
 - ⇒ cohort-effecten tussen generaties

▼ Praktische intelligentie

- **belang**

- Sternberg
- Antwoord op algemene onrealistische problemen
- probleem: van de ander
- antwoord: slechts één juist antwoord

- **tests**

- situationeel interview
- assessment
 - ⇒ simulatie vd realiteit
 - ⇒ testpsychologie

⇒ grote bureaucratische ondernemingen

⇒ hoge validiteit

→ benadert realiteit

→ kandidaten vinden het valide

→ geen perfecte oplossing

⇒ toch problemen

→ blijft kunstmatig

→ eisen assessoren

→ kennis, tijd en geld nodig

▼ Sociale (en emotionele) intelligentie

▼ Sociale intelligentie

- **eerst zonder emoties**
- **centraal onderscheid**
 - intrapersonnalijke intelligentie
 - ⇒ zelfkennis
 - interpersoonlijke intelligentie
 - ⇒ omgang met anderen

▼ Emotionele intelligentie

- **hype vanaf 1995**
- **ideologische uitvinding**
- **2 visies op emotionele intelligentie**
 - emotionele intelligentie = vaardigheden
 - ⇒ percipiëren
 - ⇒ begrijpen
 - ⇒ reguleren
 - ⇒ gebruiken
 - emotionele intelligentie = persoonlijkheidskenmerken
 - ⇒ kenmerken stabiel en eigen
- **tests**
 - problemen met validiteit

- conceptuele valditeit
 - ⇒ moeilijk te conceptualiseren
- predictieve valditeit
 - ⇒ weinig nieuws tegenover andere tests

Persoonlijkheid

▼ Inleiding

- **constellatie kenmerken**

- constellatie is uniek
- constellatie is relatief stabiel

- **is de persoonlijkheid een eenheid of niet?**

- universitaire psychologie: persoonlijkheid = eenheid
 - ⇒ **humanistische visie**: vanuit Self - dat wil groeien
 - ⇒ **cognitief behaviorisme**: vanuit bewust denken - die het gedag stuurt
- psychoanalyse: persoonlijkheid is geen eenheid
 - ⇒ verschillende niveaus, instanties

▼ Persoonlijheidsstructuur volgens de psychoanalyse

- **3 dimensies van de psychoanalyse van Freud**

- **psychoanalyse = therapie**
 - ⇒ symptomen
 - ⇒ vrije associatie
 - ⇒ interpretatie
- **psychoanalyse = theorie**
 - ⇒ geen ideale of normale persoonlijkheid
- **psychoanalyse = methode/instrument**

- **3 niveaus van bewustzijn**

- **bewuste**
- **voorbewuste**
- **onbewuste**

- **3 ontwikkelingsniveau's drift**

- orale drift
- anale drift
- fallische drift

- **3 instanties of 'instellingen'**

- ik
 - ⇒ niet aangeboren
 - ⇒ opvoedbaar
- es
 - ⇒ ontstaan driften (zie bij driften hierboven)
 - ⇒ driften zijn niet aangeboren
- boven-ik
 - ⇒ jezelf kritiseren
 - ⇒ vormen:
 - oog van god (visueel)
 - de stem van het geweten (auditief)
 - ⇒ moderne tijd: verbiedend
 - ⇒ postmoderne tijd: gebiedend

- **3 persoonlijkheidsstructuren**

- neurose
- psychose
- perversie

- **3 karakters**

- ontstaan karakters
 - ⇒ 1ste tijd → fixatie
 - ⇒ 2de tijd → reactieformatie
 - ⇒ 3de tijd → terugval in fase van lust
- orale karakter
 - ⇒ fixatie: teveel genieten van zuigen aan moederborst
 - ⇒ reactieformatie: ik kan mezelf onderhouden, ik kan alles alleen
 - ⇒ terugval: wordt compleet afhankelijk

→ anale karakter

⇒ fixatie: teveel genieten laten gaan feces (ontlasting)

⇒ reactieformatie: weigeren kaka afstaan (koppigheid)

⇒ terugval: woede-uitbarstingen

→ fallische karakter (niet verder kennen)

▼ Persoonlijheidsstructuur volgens de humanistische psychologie

- **verschillende theoriën**
- **Eric Erikson → ontwikkeling van het Self (reeds gezien)**
- **Abraham Maslow → motivatie vanuit psychische groeibehoeftes van het Self**
- **Carl Rogers → zachte ontwikkeling Self**

→ problemen met persoonlijkheidsstructuurincongruenties

⇒ 1ste congruentie: true Self ↔ false Self

→ true Self = ware Self

⇒ verlangen om te groeien

⇒ voorwaarden

→ unconditional positive regard

→ internalisering van de waardecondities

→ false Self = valse Self

⇒ verlangen om hetzelfde te blijven

⇒ 2de congruentie: actuele Self ↔ ideale Self

→ actuele Self = hoe iemand zichzelf ziet

→ ideale Self = hoe iemand door ander gezien wil worden

▼ Persoonlijheidsstructuur volgens het cognitief behaviorisme

- **gedrag wordt bepaald door**
 - externe stimuli
 - interne cognities = gedachten
- **radicaal behaviorisme**

- mens heeft geen persoonlijkheid
- persoonlijkheid = optelsom van aangeleerd gedrag
- "We can not afford freedom"

- **cognitivism corrigeert het radicaal behaviorisme**

- universitaire psychologie
- gedrag niet alleen gestuurd door externe stimuli, maar ook door interne cognities
- Kelly (dichotome persoonlijke constructies achter gedrag)
 - ⇒ tweedelig
 - ⇒ eigen gedrag & de ander
- Rotter (persoonlijke locus of control)
 - ⇒ interne locus of control
 - ⇒ externe locus of control
- Bandura (sociaal-cognitivism)
 - ⇒ interacties
- Mischel (invloed cognities op gedrag)
 - ⇒ codeerstrategieën
 - ⇒ verwachtingen
 - ⇒ subjectieve waarden

▼ **Persoonlijkheidstype**

- **persoonlijkheidstreken**

- pure trait-benadering
- trek = stabiele eigenschap
- paradigme big five
 - ⇒ extraversie
 - ⇒ altruïsme
 - ⇒ consciëntieusheid
 - ⇒ emotionele stabiliteit
 - ⇒ openheid voor ervaring
- meten verschillende big five
 - ⇒ objectief (test)

- ⇒ subjectief (zelfbeoordeling)
 - vragenlijst
 - schaal
- ⇒ problemen zelfbeoordeling
 - neiging tot coherentie
 - sociaal wenselijke antwoorden
 - beperkte antwoordmogelijkheden
- nuancering trait-benadering
 - ⇒ interactie tussen persoonlijkheidstrekken en situaties
- **persoonlijkheidstypes**
 - dichotome kenmerken = tweezijdig
 - introversie/extraversie

Psychopathologie

▼ Relevantie psychopathologie

- **psychologie van de leider**
- **eerst succesfactor, later mogelijks faalfactor**
- **HRM**

▼ Terrein van de psychiatrie

- **specialisatie binnen de geneeskunde**
- **neurologie**
- **2 types psychiatrie**
 - psychopathologie vanuit klassieke psychiatrie
 - ⇒ psychanalyse
 - psychopathologie vanuit de hypermoderne psychiatrie
 - ⇒ universitaire psychologie

▼ Psychopathologie in de universitaire psychologie

- **hypermoderne psychiatrie**
 - gedragsstoornis

→ DSM = diagnostic and statistical manual of mental disorders ⇒
diagnose op basis van statistiek

→ therapie doormiddel van medicatie

→ laatste tijd ook chirurgische interventies

- **universitaire psychologie**

→ bereidt psychopathologie oneindig uit

→ vooral cognitief behaviorisme

→ telkens meer nieuwe stoornissen

▼ **Psychopathologie in de psychoanalyse**

- **klassieke psychiatrie**

→ syndroom

→ syndroom komt tot uiting door symptomen

→ therapie: instelling = opsluiten en observeren

- **psychoanalyse**

→ klassieke psychoanalyse (Freud & Lacan)

⇒ overname en onderbouwing en grensverkenning van de klassieke
psychiatrische psychopathologie

→ USA psychoanalyse (na Freud)

⇒ overname en toevoegingen aan de klassieke psychiatrische
psychopathologie

- **psychopathologie vanuit Freud**

→ 3 structurele vormen van psychopathologie uit de klassieke psychiatrie

⇒ neurosen

⇒ psychosen

⇒ perversies

→ 3 elementen die voor mens cruciaal zijn = structurele

⇒ de taal

⇒ het lichaam

⇒ de realiteit

▼ **Neurosen**

- **logica (normaal)**

→ verhouding tot de taal

⇒ voelt zich thuis in de taal

⇒ deelt die taal met andere neurotici

⇒ beperking: neurotisch spreken = altijd dubbelzinnig

→ verhouding tot het lichaam

⇒ voelt zich thuis in eigen lichaam

⇒ voelt zich ook thuis in lichaam van een ander

⇒ beperkingen: vervreemding, forceren

→ verhouding tot de realiteit

⇒ voelt zich thuis in de realiteit

⇒ neuroticus deelt realiteit met andere neurotici

⇒ beperkingen: niet willen zien, onbehagen

- **vormen**

→ histerie

⇒ geslachtsverschil

⇒ seksueel (antieke verklaring)

⇒ seksueel, ruimere versie op seksualiteit (verklaring Freud)

→ fallische fase (man heeft iets wat vrouw niet heeft)

→ histerie ⇒ poging om vragen tussen man en vrouw te beantwoorden

→ dwangneurose

⇒ ongelukkige koppeling van genot en dood (leven en dood)

⇒ genot

→ masturbatiedwang

⇒ dood

→ confrontatie met de dood

→ dwanggedachten

→ dwanghandelingen = rituelen

→ indien dwanghandelingen niet kunnen uitgevoerd worden ⇒ grote angst en zware depressies

→ fobie (niet verder op ingegaan)

▼ Psychosen

- **logica (abnormaal en angstwekkend)**

- verhouding tot de taal

- ⇒ niet thuis in de taal

- ⇒ passief taalgebruiker

- ervaart taal als buitenaf komend, als opgedrongen

- ⇒ actief taalgebruiker

- spreekt andere taal

- spreekt heel vaak niet = mutisme

- als hij spreekt ⇒ woordsalade

- neologismen

- verhouding tot het lichaam

- ⇒ niet thuis in eigen lichaam

- ⇒ kan lichaam niet delen met ander

- ⇒ problemen met de grenzen van het eigen lichaam

- verboddeling lichaam + vervluchtingen ziel

- verbreking band één lichaam

- verhouding tot de realiteit

- ⇒ niet thuis in de realiteit

- ⇒ gaten in realiteit of realiteit volledig opgedoekt

- ⇒ waanconstructie

- ⇒ 3 vormen van abnormaliteit alleen tijdens crisismomenten

- ⇒ hyperconformisme (niet tijdens crisis)

- taal: jargon, wereldtalen

- lichaam: diëten, bodybuilding

- realiteit: identificatie met een functie

- **vormen**

- paranoia

- ⇒ klassiek → waanzinnig of gek

- ⇒ verhouding tot taal

- neologismen
- waan
- ⇒ verhouding tot lichaam
 - overal dubbelganger zien
 - overtuiging van een vrouw te worden
 - ⇒ vrouw van god worden
 - ⇒ dwang geslachtsverandering in realiteit
- ⇒ verhouding tot realiteit
 - realiteit is fake
 - waan = nieuwe kunstmatige realiteit
- schizofrenie
 - ⇒ geleidelijk uiteenvallen van persoon en realiteit vaak vanaf puberteit, door binnenbreken van het seksuele genot
 - ⇒ verhouding tot de taal
 - ervaart taal als volledig extern, van buitenaf opgedrongen
 - eigen spreken valt uiteen (woordsalade)
 - ⇒ verhouding tot het lichaam
 - corps moelé
 - niet meer als geheel kunnen handelen
 - ⇒ verhouding tot de realiteit
 - hallucinaties
 - dingen zien/horen die anderen niet zien
- melancholie/manie
 - ⇒ geregelde omklapping tussen langere periodes van melancholie en korte opstoten van manie
 - **melancholie**
 - ⇒ ergste vorm van depressie (zelfmoord gevaar)
 - ⇒ verhouding tot de taal
 - taal moeten forceren
 - ⇒ verhouding tot het lichaam
 - lichaam functioneert niet meer

→ geem emoties meer

⇒ verhouding tot de realiteit

→ schuldwaan

→ onsterfelijkheidswaan

- **manie**

⇒ ergste vorm van ontremming, dadendrang

⇒ verhouding tot de taal

→ niet kunnen stoppen met babbelen

→ alles wordt dubbelzinnig

⇒ verhouding tot het lichaam

→ niet kunnen stilzitten, iets moeten doen

→ euforische opgewonden stemming

⇒ verhouding tot de realiteit

→ oplichterij

→ geld over de balken gooien

→ **autisme**

⇒ 'kinderpsychose' (wordt meestal snel na geboorte duidelijk)

⇒ verhouding tot de taal

→ probleem met fundamentele dubbelzinnigheid

→ 2 mogelijke reacties

⇒ mutisme

⇒ kunstmatige taal

⇒ verhouding tot het lichaam

→ geen plezier in fysiek contact met anderen

→ alleen genot uit eigen lichaamsbeweging

⇒ verhouding tot de realiteit

→ te dubbelzinnig

→ trekt zich terug in eigen realiteit

▼ Perversies

- **logica**

- meestal als walgelijk en fascinerend ervaren
- verhouding tot de taal
 - ⇒ 1 wet → natuurwet
 - ⇒ normale mensen overtuigen (bekeren) → leidt tot walging
- verhouding tot het lichaam
 - ⇒ fysiek altijd slechter in zijn vel (eigen lichaam)
 - ⇒ behalve als hij naar perverse genot kan toewerken
- verhouding tot de realiteit
 - ⇒ organiseert realiteit i.f.v. vorm van seksueel genot
 - ⇒ fascinerend
- ze bereiken nooit hun genot
 - ⇒ pervert geniet zelf niet
 - ⇒ slaagt er niet ander te doen genieten
 - grote ontgoocheling
 - grote kans op zelfmoord

- **vormen**

- homoseksualiteit
 - ⇒ op zich geen perversie
 - ⇒ zonder seksuele oriëntatie geboren
 - ⇒ door combinatie opvoeding en stom toeval
 - heteroseksualiteit
 - homoseksualiteit
 - soms asexualiteit
 - ⇒ bij homoseksualiteit kunnen perversies ontstaan (pedofilie, masochisme)
- pedofilie
 - ⇒ liefde tot het kind
 - ⇒ pedofiel: als je je kind echt graag ziet, moet je het ook seksueel opvoeden
 - ⇒ behaviorisme (tegen): verstandig straffen en belonen om het doel van de opvoeding te realiseren

⇒ psychoanalyse (tegen): best niet te veel belangstelling tonen voor seksualiteit van het kind. seksualiteit best niet delen met kinderen.

→ masochisme

⇒ contract met meester

⇒ contract leidt tot dubbele impasse

→ confrontatie meester met zijn beperkingen

⇒ meester toegeven onbeperkt pijnigen en vernederen psychisch niet aankan

⇒ meester laat masochist in de steek

→ confrontatie masochist met wet

⇒ masochist: mijn genot is niet onderworpen aan de wet

⇒ mijn genot is natuurwet

▼ **Psychopathologie vanuit de postfreudiaanse psychoanalyse**

• **persoonlijkheidsstoornissen die tot sociale problemen leiden**

→ vooral bij mannen

→ narcistische persoonlijkheidsstoornis

⇒ overdreven geloven in zichzelf (ikikik)

⇒ overdreven afhankelijk van anderen (mamamamama)

⇒ leidt tot sociale problemen

→ positief: groepsvorming

→ negatief: aan macht vastklampt

→ antisociale persoonlijkheidsstoornis

⇒ geen verhouding tot ander (buiten de wet)

⇒ geen verhouding tot ander (geen inlevingsvermogen)

⇒ leidt tot sociale problemen

→ straf helpt niet

→ psychotherapie is niet aangewezen

• **persoonlijkheidsstoornissen die tot relationele problemen leiden**

→ vooral bij vrouwen

→ borderlinepersoonlijkheidsstoornis

- ⇒ borderline = vaag grensgebied tussen neurose en psychose
- ⇒ taal
 - innerlijke leegte
 - niet kunnen zeggen wie men is, wat men voelt
- ⇒ lichaam
 - automutilatie
- ⇒ realiteit
 - impulsiviteit
 - voortdurend veranderen van gezicht
- ⇒ leidt tot relationele problemen
 - man-vrouw
 - intense maar instabiele relaties
 - schrik om in de steek gelaten te worden

Gedrag en gezondheid

▼ Stress en gezondheid

- **definitie**
 - lichamelijke en emotionele reactie
- **stressoren**
 - bronnen van stress
 - ⇒ belangrijke gebeurtenissen (veranderingen)
 - ⇒ dagdagelijkse irritaties
 - randvoorwaarden stress
 - ⇒ volgens cognivistische psychologie
 - cognities (gedachten)
 - appraisal (beoordeling)
 - ⇒ volgens psychoanalyse
 - traumas
 - onbewuste conflicten
 - gevolgen stress
 - ⇒ fysiologische veranderingen

- fase 1: alarm
- fase 2: weerstand
- fase 3: uitputting
- ⇒ psychische gevolgen
 - emotionele impact (humeur)
 - intellectuele impact (denken)
- coping=omgaan met stress
 - ⇒ verkeerde vorm van omgang
 - vluchtgedrag
 - agressief gedrag
 - ⇒ juiste vorm van omvang
 - zelf aanpakken
 - ⇒ wat kan er gedaan worden
 - ⇒ best in overleg met derde
 - niet zelf aanpakken
 - ⇒ herinterpreteren
 - ⇒ proberen beperken